

Michal Flegl

Ohlédnutí za výstavou Umění české reformace

Ve výstavní síni Císařská konírna na Pražském hradě proběhla od 16. 12. 2008 do 4. 4. 2009 kulturní veřejností velmi sledovaná výstava Umění české reformace 1380 - 1620. Jednalo se o průkopnický výstavní počín. Na výstavě bylo soustředěno přes 120 významných uměleckých děl (sochy, malované oltářní desky, iluminované rukopisy, výtvary uměleckých řemesel). Expozice doložila výtvarnou tvorbu vysoké úrovně, vzniklou v českém reformačním prostředí uvedeného období. Objevně ukázala zásadní změnu oproti dosavadnímu chápání náboženského obrazu. V reformačním pojetí jsou výtvary výtvarného umění, na rozdíl od pojetí katolického, představeny nikoliv jako předmět uctívání až zbožštění. Jsou naplněny jiným obsahem a jinou funkcí - jejich účel je chápán především jako didaktický či dekorativní. Umění se tak zbavuje středověkých magických a náboženských funkcí a jeho nové funkce ve společnosti dostávají již novodobý, moderní ráz.

Vztah k uměleckým dílům ve sledované době (1380 - 1620) v prostředí husitském, utrakvistickém, luterském, kalvínském i bratrském názorně ukazuje jednak určitou odlišnost v přístupu k výtvarnému umění jednotlivých reformačních církví, jednak vývoj od kritiky úcty k obrazům v chrámovém prostoru (Matěj z Janova na konci 14. století) k rozkvětu výtvarné tvorby v utrakvismu i luterství, až po kalvínské obrazoborectví ve svatovítské katedrále roku 1619. Uvedme zde jako příklad tolerance postoj Jednoty bratrské v 16. století, která ve své modlitebně neuzívala oltářních obrazů, ale nezničila je a odložila, „kdyby potřeba bylo jiným“.

Na výstavě poutaly hlavní pozornost výtvary z významných středisek českého nekatolictví, nejen z Prahy, ale také z Hradce Králové, Kutné Hory či Chrudimi. Pozornost vzbudilo vyobrazení M. Jana Husa na hranici, na křídlech gotického oltáře z 15. století z kostela sv. Václava v Roudníkách u Chabařovic na Ústecku. Jak se zachovalo i přes protireformační období? V pobělohorské době bylo totiž přemalováno a teprve při restaurování oltáře v druhé polovině 20. století byl pod přemalbou odhalen Husův obraz. Takových případů by se dalo uvést více, např. před nedávnými léty objevený freskový obraz M. J. Husa na zdi kostela Nejsvětější Trojice v Písku. Tyto příklady přemalby husovské ikonografie jsou jistě významným dokladem katolického protireformačního obrazoborectví, jak na to nedávno trefně upozornil referát v deníku MF Dnes.

Mezi výstavními exponáty upoutal zaslouženou pozornost také řezaný oltář Mistra IP z Týnského kostela v Praze (hlavního utrakvistického chrámu) z roku 1439 (viz obrázek), Litoměřický graduál s vyobrazením M. J. Husa, který je z hořící hranice brán do nebes, jako přímlyvce českého národa, dále Jenský kodex či Klaudiánova mapa Čech z počátku 16. století (viz obrázek). Ta byla vystavena vůbec poprvé a znázorňuje tehdejší konfesní rozdělení podle lokalit.

Výstava byla zasvěcena 400. výročí Majestátu Rudolfa II. o náboženské svobodě z roku 1609, který byl také vystaven. Záštitu nad úspěšnou a přínosnou výstavou převzali paní Livia Klausová, manželka prezidenta republiky, kardinál Miloslav Vlk a bratr Pavel Černý, předseda Ekumenické rady církví a Rady Církve bratrské. Jako zajímavost uvádím, že zmíněný Jenský kodex byl předmětem historického zkoumání a tématem disertační práce dnešního kardinála Miloslava Vlka, v době jeho studia na Filozofické fakultě UK (1960). Ten také o něm publikoval několik obsáhlých studií ve vědeckém tisku.

